

Shabbat Devarim, 5776

Boken Devarim och veckans parasha börjar med att Moses återkallar de många slag som Israeliterna utkämpade på sin väg från uttåget från Egypten till det förlovade landet. En av händelserna som Moses nämner är de spejerna som sändes till landet för att avlägga rapport. I 4 Mos, där den berättas i sitt sammanhang, så är det Gud som befäller Moses att sända spejare till landet men i 5 Mos, här i vår parasha, så är ett initiativ som utgår från folket. Som ni säkert minns, så är rapporten som spejerna ger i 4 Mos mycket negativt, men här i vår parasha så påstår Moses att rapporten var positivt och ÄNDÅ så vägrade Israeliterna... Om man tolka det i politiskt terminologi så ligger ansvaret i 4 Mos hos ledarna, eftersom spejarna var ledarna, som genom sin negativa rapport påverkade den offentliga opinionen som ledde till Israeliternas vägran. Men här i 5 Mos så ligger ansvaret helt och hållet hos folket. Folket initierade att spejare sändes ut, och folket VALDE att interpretiera deras rapport negativt.

Nechama Leibowitz, som var en av vår tids mest briljanta torakommentator, säger att man bör se dessa två olika versioner inte som två motsägelsefulla versioner utan snarare förstå de från Torans interna kronologi. Hon säger att Moses tal i Devarim, som vi just läste, kom 38 år efter den faktiska händelsen med spejarna, där Israeliterna redan stod vid gränsen till det förlovade landet. Som vi minns, så var utslaget av folkets rebellion efter spejarnas rapport anledning att Gud bestämde sig att leda Israeliterna tillbaka in i vildmarken tills hela generationen som kom ut ur Egypten hade dött och endast den nya generationen skulle få tillträde till landet Israel.

Moses här ville förhindra att detta händer igen. Därför släta han över spejarnas roll i incidenten 38 år tidigare utan snarare det individuella ansvaret som var och en har för sitt beteende. Moral betyder just att varje enskilda individ tar ansvar. Den som lyssnar har alltid valet att INTE lyssna till förtal och INTE låta sig ledas till onda gärningar. Det är individens ANSVAR att stå emot, skriver Nechama Leibowitz.

Samma budskap gäller även idag, och inte bara på personligt plan utan också i samhället som sådant. Vi har på samma sätt också ansvar att kritiskt granska oss själva och våra egna handlingar och fördomar.

Jag vill återgå till vår parasha: 5 Mos 3:6 "Gud gav Og, kungen av Bashan, och allt hans folk i vårt våld. Vi dödade dem och lät ingen komma undan...vi vigde alla männen i städerna åt förintelse, och även kvinnorna och barnen" och så fortsätter beskrivningen av fältslag efter fältslag och det vi läser skulle vi kalla idag för krigsförbrytelse. En uppmaning till religiöst motiverad våld mot dem som är annorlunda, eftersom "Gud befallde oss att göra så".

Det finns många ställen i toran som är problematiska, tänk bara på uppmaningen att utplåna de sju folken och Amalek, eller uppmaningen "öga-för-öga, tand-för-tand". Men det är inte så vi interpreterar våra skrifter. Det är inte så våra rabbiner i talmud har förstått textställena. Det vore fel att påstå att det varit en självklarhet för rabbinerna i talmud, för våra lärda inom halacha, eller våra stora filosofer att avfärda dessa textställen med ett enkelt "det är fel, vi håller inte på med sånt". Det som är utmärkande för den rabbinska diskursen att det just INTE var lätt och INTE var okontroversiellt att föreslå andra sätt att interpretera verserna och föreslå andra förhållningssätt. Att släta över eller helt enkelt ignorera problematiska ställen i heliga texter fungerar inte eftersom de knappast ignoreras eller slätas över av dom vars syften sådana textexemplen tjänar för att rättfärdiga våld och förtryck.

Det som aldrig abdikeras i detta sammanhang är individens ansvar att tänka själv. Och här blir det komplicerat... om någon presenterar för mig en textutläggning där "öga-för-öga, tand-för-tand" tas ordagrant, så skulle jag inte bli ett dugg imponerat, eftersom för mig som person, HELA min intellektuella världsbild och min etiska värderingsgrund avvisar denna tolkning. På samma sätt kommer inte en allegorisk, historisk tolkning av samma text övertyga någon vars världsbild och värderingsgrund redan är formad i en annan riktning.

Finns det då ingen poäng med dialog? Är det inte bättre att avstå från att tala ut och göra vår röst hörd? Och bara talar med dom som förstå oss och som tänker som vi?

Här går vi tillbaka till Nechama Leibowitz: poängen är just att lyfta fram att det finns andra sätt att tolka och att det är just här det personliga ansvaret ligger: att välja vilken tolkning man vill följa. Det håller inte att skylla på ledare, det håller inte att ta den enkla vägen, att stänga dörren.

Om vi tar senaste dagars händelser: jag skrev på ett upprop mot religiös våld och för att öka dialog mellan religionerna, religiösa ledare och det sekulära samhället. Några ställt sig frågande till det eftersom bland de undertecknande fanns också Sveriges Imamrådet och Sveriges Muslimska Råd, som förresten också sitter i Sveriges Interreligiösa Råd, där även vi är representerade.

Jag vill inte gå in på frågan om vissa muslimska representanter har eller har haft onyanserade, anti-israeliska åsikter eller anti-semitiska fördomar. Självklart bör vi talar ut varje gång det kommer till vår kännedom. Utan tvekan. Och framförallt nu när de har skrivit på ett upprop mot religiös extremism. Och det är just poängen: att de som representanter för två inflyttsrika svenska muslimska organisationer har skrivit på ett upprop mot religiöst våld, tillsammans med kristna och judiska religiösa ledare. Kontexten är tydligt riktad mot "islamistiskt terror" och mot faran att vi hamnar i en spiral av misstro och hat mot alla som inte är som vi. Det här anser jag som det viktiga,

även om upprop av interreligiös karaktär är toppen av politisk korrekthet och kan kännas för snällt och slät.

Att vägra skriva på detta upprop, som i sin kärna riktar sig mot religiös extremism och en tilltagande polarisering i vårt samhälle längs etniska och religiösa skiljelinjer anser jag som fel.– All extremism och intolerans har en sak gemensam: den försöker att dra legitimitet genom bokstavstroga tolkningar av antingen heliga skrifter eller politiska/ideologiska doktriner med pseudo-helig status och att de ser omvärlden svart och vitt. Det är viktigt att religiösa ledare visar igen och igen att det finns andra sätt att tolka omvärlden och heliga texter, än de som leder till våld och intolerans. Det gjordes med liknande ordalag 2015 med budkavlen "Vägra Hata" som bars runt i moskeer, synagogor och kyrkor över hela landet och som lästes upp under fredagsbönen, shabbatgudstjänster och söndagsböner på över 50 platser i Sverige. Vi kan inte överlåta helt och hållet ansvaret till att bekämpa hatet till det sekulära samhället eftersom det öppna sekulära samhället kan bara TILLSAMMANS med religiösa företrädare motverka extremism och fundamentalism.

Men i slutändan så ligger ansvaret för att ta till sig budskapet hos den enskilde individen. Den ligger hos oss, var och en av oss själva, att säkerställa att vi inte ge oss hän åt urskilningslösa fördomar och misstankar mot alla muslimer, den ligger hos Svenska Kyrkans enskilda medlemmar att se upp var t ex Kyrkans Palestina politik tar dom och den ligger hos den enskilde Muslimen att frigöra sig från judefientlig tankegod och blind tro på sina ledare.

Detta görs bäst genom dialog och diskussion.

Shabbat Shalom

Ute Steyer

Rabbin